

a fost ocolit până acum. Un motiv în plus, aşadar, pentru ca această contribuție să se înscrie ca un titlu de referință în bibliografia temei.

Poate datorită condiției de pionierat în istoriografia românească, unele limite sunt inerente. Am menționa o anume discontinuitate între capitole, care au o autonomie proprie, putându-se constitui în studii de sine stătătoare. De asemenea, asumarea unei perspective antropologice ar fi putut suplini lacunele documentare, înfățișând nu doar inițiativele instituționale de asistență a săracilor, pe o bază documentară, ci și imaginea săracului în societatea românească de la începutul modernității. S-ar fi putut realiza, în felul acesta, și o perspectivă asupra sărăciei din lumea satelor, unde predomină, de altfel, depășindu-se restrângerea analizei sărăciei numai pentru lumea orașelor. O ultimă observație e necesar a fi menționată: deși, încă din titlu, perspectiva este extinsă asupra ambelor țări românești extracarpatice, în fapt analiza este focalizată pe Țara Românească.

Dar aceste observații sau altele nu diminuează farmecul unei cărți, care se citește cu reală plăcere. Lectorul are bucuria intelectuală de a parcurge un studiu bine documentat și creionat metodologic. Rigoarea conceptuală și orizontul istoriografic al cărții sunt evidente. Elementele analitice și cele descriptive se completează fericit, conturând un convingător tablou al sărăciei în Țările Române. Tema, incitantă și relativ nouă în istoriografia românească, asigură, pe lângă elementele menționate deja, premisa necesară unei lecturi agreabile și utile.

Dinu Balan

**Monahia Elena Simionovici, *Sfânta Mănăstire Voroneț. Icoanele Altarului*,
<Suceava>, Editura Mușatinii, 2007, 117 p. cu reproduceri color**

În anul 2004, monahia Elena Simionovici publica primul volum închinat icoanelor Sfintei Mănăstiri Voroneț (*Sfânta Mănăstire Voroneț. Icoane*, Editura Thausib – Sibiu, 2004, 207 p. cu reproduceri color), izvorât din interesul și întrebările turiștilor, căci autoarea este maică muzeograf în această binecuvântată mănăstire. Primele icoane alese spre prezentare (acum scoase la lumină de munca migăloasă și responsabilă a celor mai buni restauratori ai țării) împodobesc fațadele bisericii, pereții din interior și iconostasul: Icoanele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Icoanele Maicii Domnului, Icoana Înălțării Sfintei Cruci, Icoanele Sfinților din mănăstire. Comentariile ce privesc simbolurile cuprinse, sensul reprezentărilor, prezența și starea de spirit a anumitor personaje, multiplele semnificații teologice

se bizuie pe o bogată bibliografie. De multe ori aceeași scenă este surprinsă în mai multe reprezentări.

În volumul de față, al doilea, pe care-l supunem atenției cititorilor, maica muzeograf Elena Simionovici, în numele aceleiași datorii față de vizitorii Voronețului, urmând aceeași modalitate combinată de prezentare, ne atrage atenția asupra icoanelor mai puțin accesibile publicului vizitator, întrucât se găsesc în Altarul bisericii.

În **Cuvântul înainte**, dr. Carmen Cornelia Balan, îl consideră, pe drept cuvânt “(...) încă un argument pentru vocația culturală renăscută în Sfânta Mănăstire Voroneț (...)”, sub patronajul maicii starețe, stavrofora Irina Pântescu. De data aceasta, tălmăcirea semnificațiilor adânci ale bijuteriilor iconografice sunt precedate, nu întâmplător, de două paragrafe introductive, care au menirea de a-i pregăti pe vizitatori: **Semnificația structurii unei Biserici Ortodoxe** (p. 9-14) și **Biserica – loc de cult** (p. 15-30). Nimic nu e întâmplător într-o biserică. Și toți care intră în ea trebuie să mai știe că: locașul Bisericii simbolizează locul unde a înviat Domnul, iar liturghia se face duminică, ziua Învierii; Sfânta Masă reprezintă mormântul și locul învierii Domnului; moaște de sfinți sau de martiri se află la temelia Altarului; părțile componente ale unei biserici dictează particularitățile arhitecturii și ale iconografiei (...). Multe întrebări (de ce sunt bisericile noastre mai scunde, de ce intrările în naos sunt joase, de ce altarul este orientat spre răsărit și de ce este despărțit de naos prin iconostas și altele asemenea) și tot atâtea răspunsuri cu trimiteri la Sf. Scriptură și Sf. Părinți. De asemenea, se explică ordinea și semnificația icoanelor din Iconostas.

În capitolul reprezentativ **Icoanele Altarului** (p. 31-110) avem de-a face cu adevărate micromonografii, întemeiate pe o adâncă cunoaștere a bibliografiei de specialitate, de la Sf. Părinți și variate texte liturgice, la renumiți istorici de artă, mari duhovnici și teologi. Între multele observații ale autoarei, am reținut că, în prezentarea multor scene, pictorii au urmat mai degrabă cuvântul Evangheliilor și nu cunoscutele erminii. Aceste icoane sunt: Cina cea de taină, Spălarea picioarelor, Împărtășirea apostolilor, Iisus Hristos, mielul, “cea mai interesantă icoană din Sfântul Altar”, marii ierarhi: Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie Teologul, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Nicolae, Sf. Spiridon, Sf. Arhidiacon și întâiul mucenic Ștefan (prilej de a explica și momentul apariției treptei diaconiei în Biserică), Ispitirea patriarhului Avraam, dreptul Simeon, purtătorul de Dumnezeu, Maica Domnului cu Pruncul Iisus (Platytera), pictată pe bolta Sf. Altar.

Așadar, să nu uităm. De câte ori ne vor purta pașii spre Voroneț, să (re)citim volumele monahiei Elena Simionovici. Cu certitudine, călătoria ne va fi mai cu folos.

Olimpia Mitric

Mihai-Răzvan Ungureanu, *Convertire și integrare religioasă în Moldova la începutul epocii moderne, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2004, 408 p.*

Urmând câtorva valoroase studii care au tratat problematica vieții comunitare evreiești și a conviețuirii cu populația majoritară² și unor preliminarii cu privire la tema convertirii și integrării religioase³, lucrarea prezentată a fost elaborată ca teză de doctorat în cadrul Universității “Al. I. Cuza” din Iași.

Tratând o temă de o reală complexitate, asumând, cu dreptate, pionieratul în domeniu, cartea se înfățișează – o spunem dintru început – ca o contribuție științifică neîndoielnică în bibliografia temei. Importanța cărții se verifică, în primul rând, prin gradul de noutate al cercetării propuse. Autorul însuși relevă faptul că originalitatea demersului se evidențiază “în cel puțin trei planuri: al alegerii subiectului, al surselor invocate în sprijinul investigațiilor și al concluziilor, și al consecințelor cercetării” (p. 6). Adăugăm instrumentarul și metodologia utilizate, maniera interdisciplinară de abordare a temei propuse, îmbinând analiza critică a izvoarelor cu ancheta sociologică, sugestii venind dinspre istoria mentalităților și, mai ales, cu investigația antropologică. Totul pentru a servi la deschiderea unui drum “către o înțelegere mai relaxată a interferenței socio-istorice a străinilor și a autohtonilor în epoca de formare a națiunii române. Totodată, va redeschide chestiunea valabilității argumentative a unor concepte cu înțeles istoric vag, deturnate de ideologii variate și transformate în repere ale discursurilor de tip naționalist” (pp. 6-7).

² Vezi, mai ales, Mihai-Răzvan Ungureanu, *Câteva note privind istoria timpurie a jurământului “more judaico” în Moldova (secolul XVIII – jumătatea secolului XIX)*, în I. Agrigoroaie, Gh. Cliveti (ed.), *Național și social în istoria românilor. Profesorului Gh. Platon la a 70-a aniversare*, în “Analele Științifice ale Universității «Al. I. Cuza»”, Iași, XLII-XLIII, 1996-1997, Iași, 1998; M.-R. Ungureanu, *Dispariția unei instituții: hahambășia*, în “Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, II, 1997 și III, 1998.

³ Idem, *Câteva aspecte ale regimului asimilării confesionale în Moldova. Genealogii de “botezați”*, în “Arhiva Genealogică”, I(VI), 1994, 1-2; Idem, *O vecinătate incomodă: cuplurile de convertiți la ortodoxie și vecinii lor în Iașii primei jumătăți de secol XIX*, în Adrian Neculau, Gilles Ferréol (coord.), *Minoritari, marginali, excluși*, Iași, 1996.